

УДК 338.246:[336.741.242:330.131.7](477)

Баранова В. В.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ФІНАНСОВИЙ РИНОК ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

В статті з'ясовано сутність поняття «ринок», що розкриває його економічну природу, досліджено саме поняття фінансового ринку як базового поняття методології дослідження, а також його взаємозв'язку з пов'язаними з ним поняттями з інших предметних областей. Розглянуто сутність поняття «фінансовий ринок» у взаємозв'язку з пов'язаними з ним поняттями з інших предметних областей, розкрито особливості його тлумачення різними науковцями, приділено увагу систематизації поглядів науковців на сутність поняття «фінансовий ринок» та виділено основні аспекти його розгляду з виокремленням фундаментальних та уточнюючих характеристик. Проведено контент-аналіз існуючих визначень фінансового ринку залежно від напрямку дослідження науковця від традиційного погляду в економічній літературі. Обґрунтовано використання одного з двох найбільш вживаних в працях науковців термінів – фінансові ресурси або фінансові активи. Встановлено, що рівень конкретизації суб'єктів фінансового ринку залежить, найчастіше, від мети поставленої дослідником. Розглянуто функції, притаманні будь-якому ринку взагалі, Доведено, що окрім загальних, притаманних будь-якому ринку, функцій фінансовий ринок виконує також інші, специфічні для нього функції. Сформовано склад специфічних функцій фінансового ринку. Запропоновано до складу специфічних функцій фінансового ринку слід включити захисну, яка передбачає створення умов для мінімізації фінансових ризиків національної економіки.

Ключові слова: національне господарство, фінансовий ринок, функції, соціально-економічна система.

Постановка проблеми. На розвиток національної економіки в умовах глобалізації дуже суттєво впливає її фінансова система, елементами якої що найбільш динамічно розвиваються, є фінансовий ринок та його сегменти. Фінансовий ринок України, його функціонування та розвиток є об'єктом пильної уваги з боку науковців, економістів, а також суб'єктів господарювання. З метою визначення перспектив подальшого розвитку фінансового ринку України необхідно дослідити його сутність та визначити функції. Фінансовий ринок, як і держава, виконуючі свої функції перерозподіляє фінансові ресурси між суб'єктами господарювання. Однак держава при цьому виконує політичні і соціальні функції, а з боку фінансового ринку – це отримання прибутку та зростання вартості бізнесу.

Аналіз існуючих досліджень і публікацій. Вивченням поняття «фінансовий ринок» та з'ясуванням його сутності займалися: провідні фахівці цієї сфери – І. Бланк, Д. Бондаренко, В. Васильєв, О. Васильченко, А. Гальчинський, А. Загородній, О. Лактіонова, В. Опарін, С. Ляшенко, І. Школьник та М. Іванов О. Іваницька С. Арбузов та Ю. Колобов. А. Пересада В. Шелудько, Е. Долан та Д. Ліндсей та ін. На жаль, у науковій економічній літературі переважає відокремлений аналіз сутнісних аспектів фінансового ринку. Не достатньо досліджене питання функцій фінансового ринку, адже їх чітке уявлення дозволяє отримати уявлення про їх повноцінне виконання.

Мета статті полягає у дослідженні сутності фінансового ринку та його функцій в соціально-економічній системі.

Виклад основного матеріалу. Для більш глибокого та конструктивного дослідження фінансового ринку, насамперед, необхідно з'ясувати сутність поняття «ринок» яке повинно розкривати його економічну природу.

Слід зазначити, що в економічній літературі відсутня єдина концепція його тлумачення. Саме тому необхідно приділити увагу систематизації поглядів науковців на сутність даного поняття та виділення аспектів його розгляду з виокремленням фундаментальних та уточнюючих характеристик.

Найбільш часто говорячи про ринок, мають на увазі саме ринок товарів, виготовлених певними виробниками та призначених для продажу з метою подальшого використання покупцями для споживання чи інших цілей. Тобто мова йде саме про ринок товарів, що має матеріальну форму. Насправді поняття ринку є набагато ширшим, проте для розкриття всієї багатогранності даного поняття спочатку більш детально розглянемо ринок в його традиційному розумінні.

Так, ще в стародавні часи зародився обмін виробників продуктами праці, виготовленими ними, що отримав назву ринкового обміну (ринку). При цьому, ринок вважався саме місцем обміну товару (ринковою площею). Якщо розглядати ринок саме в такому сенсі, то він з'явився в ті часи, коли обмін між общинами чи племенами набув регулярності. В той самий час, відбувся перехід від натурального виробництва до прямого обміну товарами (або ж бартеру) з наступною трансформацією останнього у товарно-грошовий обмін (тобто обмін з використанням специфічного товару в якості мірила цінності – грошей). Передумови для зародження ринку сформувалися як наслідок розвитку суспільного поділу праці, що обумовило появу відносно самостійних господарюючих суб'єктів, між якими через диференціювання процесу виробництва та спеціалізацію окремих виробників на різних видах діяльності виникла потреба в обміні результатами праці.

З появою міст торгівля помітно розширювалася, за ринками закріплювались певні території, ринкові площі. Таким чином сформувалось спрощене поняття ринку, яке сьогодні практично зводиться до поняття «торгівля».

Перші спроби визначити категорію «ринок» були зроблені ще в стародавніх Єгипті та Ассирії. У Стародавній Греції він носив назву агора (лат. *agora*), а у древніх римлян форум (лат. *forum*) [1]. В Оксфордському словнику зазначено, що термін «market» (ринок) вперше був застосований на початку XI століття. Тоді у зміст даного слова вкладалося поняття права лорда та державних установ на організацію зустрічі осіб для продажу й купівлі товарів.

В подальшому поняття ринку набуло децю іншого забарвлення, його почали сприймати не як

певне реально існуюче місце, призначене для торгівлі товарами, а як віртуальне місце зустрічі продавців та покупців певних товарів, сукупність відносин між ними, що виникають з цього приводу. Надалі сформувалось розуміння, що відносини на ринку можуть охоплювати купівлю-продаж не лише товарів, а й інших результатів діяльності людей (інтелектуальної, інформаційної, фінансово-кредитної тощо).

Але така трансформація поглядів відбувалась поступово, коли певні аспекти розуміння сутності поняття ринку поступово розширювали горизонти наукового уявлення про це складне багатомірне поняття.

Серед поглядів наукової спільноти можна виділити декілька підходів до трактування ринку. Першим з підходів є спрощений підхід, згідно якого ринок сприймається як певне реально існуюче місце (район, територію), на якій здійснюється торгівля певними товарами чи послугами.

Наприклад, В. Даль трактує ринок як площу в містах і селах для торгівлі запасами харчування на свіжому повітрі, місце, де збираються продавці і покупці, куди вони з'їжджаються та сходяться у чітко визначені дні. Тобто, його розуміння ринку відповідає поняттю *торг, базар*.

З точки зору територіального принципу розглядав ринок і А. Курно. На його думку, ринок представляє собою певну територію – район. В межах цього району складаються відносини покупців і продавців, особливості яких полягає в тому, що вони є вільними, завдяки чому ціни на товари мають тенденцію легко і швидко вирівнюватись [2].

Даний підхід з часом еволюціонував і трансформувався, набувши іншого відтінку, коли замість реально-існуючого місця ринок почали трактувати як певне віртуальне місце, де взаємодіють покупці і продавці.

Таким чином поняття ринок можна розглядати з різних точок зору, характеризуючи основні аспекти його дослідження. Кожному з аспектів розгляду ринку (підходів) характерне виділення певних індивідуальних характеристик ринку як поняття.

Важливо дослідити саме поняття фінансового ринку як базового поняття методології дослідження, а також його взаємозв'язку з пов'язаними з ним поняттями з інших предметних областей.

І. Бланк розглядає фінансовий ринок в найбільш загальному вигляді, стверджуючи при цьому, що об'єктом обігу (купівлі-продажу) на ньому є різні фінансові інструменти, а також фінансові послуги. В. Васильєва, О. Васильченко також пропонують вважати фінансовим ринок, на якому визначаються попит і пропозиція на різноманітні фінансові інструменти [3].

В. Суторміна, В. Радзівєвська та Б. Стеценко, розглядаючи ринок крізь призму відносин між учасниками, що формуються і функціонують в певному економічному просторі, в якості об'єктів купівлі-продажу зазначають фінансові фонди [2].

А. Гальчинський та Л. Худолій визначають фінансовий ринок як сукупність економічних відносин, які виникають щодо купівлі-продажу фінансових ресурсів [3].

Це є справедливим, адже, як стверджує О. Лактіонова, фінансовий ринок хоча й не продукує фінансові ресурси, але внаслідок його домінуючої ролі в їх акумуляції та перерозподілі він постає в якості ключової компоненти фінансової системи [1].

В. Осіпцева дає визначення фінансовому ринку як особливій сфері фінансової системи, складовій

її інфраструктури, де здійснюється рух тимчасово вільного капіталу, формуються і функціонують обмінно-перерозподільні відносини, пов'язані з процесами купівлі-продажу вільних фінансових ресурсів, їх трансформація в позиковий та інвестиційний капітал через фінансово-кредитні інститути на основі попиту та пропозиції, формується ціна на різноманітні фінансові інструменти [2].

В. Опарін також визначає фінансовий ринок як відносини, що мають обмінно-перерозподільчий характер та пов'язані з купівлею-продажем фінансових ресурсів, уточнюючи, що безпосередньо об'єктом купівлі-продажу виступають різноманітні фінансові інструменти і фінансові послуги, тобто по-суті дає більш розширене, конкретизоване визначення фінансового ринку [2]. Слід зазначити, науковець уточнює, що фінансові ресурси, з приводу яких здійснюються операції на фінансовому ринку, необхідні для здійснення суб'єктами, що пред'являють на них попит, виробничої та фінансової діяльності.

Л. Алексеєнко пропонує два визначення фінансового ринку, трактуючи його як сукупність економічних відносин, які виникають між його учасниками у процесі формування попиту і пропозиції на специфічні фінансові послуги, пов'язані з купівлею-продажем фінансових активів, які знаходяться у власності економічних суб'єктів національної, регіональної та світової економіки; а також як сукупність фінансових інституцій, які спрямовують потік грошових коштів від власників до позичальників і навпаки [2].

О. Смолянська та І. Борисова, узагальнюючи досвід науковців, говорять про те, що фінансовий ринок виступає складовою фінансової системи [2]. Об'єктом обігу в даному разі також виступають фінансові ресурси країни, однак автори розширяють трактування фінансового ринку, стверджуючи, що він виступає також як механізм нагромадження, розподілу та перерозподілу цих ресурсів, що здійснюється завдяки трансформації заощаджень в інвестиційні ресурси. Крім того, фінансовий ринок поєднує фінансові інститути, завдяки яким грошові кошти спрямовуються від тих, хто володіє ними, до позичальників, що пред'являють на них попит.

С. Ляшенко також дотримується погляду, що об'єктом обігу на фінансовому ринку виступають фінансові ресурси, внутрішньогалузевий та міжгалузевий перерозподіл яких здійснюється через механізм саморегуляції ринкової економіки за допомогою фінансових інструментів [2]. Водночас, науковець більш конкретно визначає суб'єкти, що є учасниками даної сфери відносин. На його думку, відносини щодо перерозподілу вільних грошових коштів виникають на фінансовому ринку між населенням, виробниками та державою. Як механізм перерозподілу фінансових ресурсів між суб'єктами називає фінансовий ринок О. Василик.

Майже ідентично трактовки сутності фінансового ринку дотримується І. Школьник, згідно якої на фінансовому ринку відбувається перерозподіл тимчасово вільних фінансових ресурсів, причому учасниками економічних відносин з цього приводу автор вважає населення (або ж домогосподарства), суб'єкти господарювання та державу [3]. І. Школьник наголошує на тому, що перерозподіл фінансових ресурсів здійснюється на основі взаємодії попиту та пропозиції через сукупність фінансових інститутів. Як сукупність фінансових інститутів, що забезпечують обіг фінансових ресурсів розглядає фінансовий ринок А. Загородній та М. Іванов [2].

Це визначення майже повністю збігається з трактуванням фінансового ринку, запропонованим в роботі Ю. Коваленко. Однак автор виокремлює дещо інші суб'єкти фінансового ринку, стверджуючи що перерозподіл фінансових ресурсів відбувається за участю домогосподарств, фінансових та не фінансових корпорацій/квазікорпорацій, НКО та держави [5].

С. Ковальчук, І. Форкун визначають фінансовий ринок як сферу прояву специфічних економічних відносин, у процесі яких формується попит та пропозиція на фінансові ресурси та за допомогою фінансових посередників здійснюється акт їх купівлі-продажу [2].

Г. Белоглазова розглядає фінансовий ринок з позиції поділу його на внутрішні та зовнішні ринки і визначає як сукупність національних і міжнародних фінансових ринків, що забезпечують акумулювання та перерозподіл фінансових ресурсів через систему банківських та інших фінансово-кредитних установ для забезпечення процесу відтворення у світовому масштабі [2].

Ще одна дослідниця О. Іваницька говорить про фінансовий ринок як про мережу спеціальних (банківсько-фінансових) інститутів, що формують попит і пропозицію на гроші, які врівноважуються шляхом встановлення відповідної ціни [6].

Згідно трактування Б. Івасівої, фінансовий ринок – це сукупність усіх грошових ресурсів країни, що постійно переміщуються під впливом попиту та пропозиції з боку різних суб'єктів економіки [2].

С. Юрій та В. Федоров стверджують, що фінансовий ринок виступає в якості підсистеми ринкової економіки, яка становить сукупність економічних відносин між його учасниками при формуванні попиту і пропозиції на специфічні фінансові послуги, пов'язані з купівлею-продажем фінансових активів, що знаходяться у власності економічних суб'єктів національної, регіональної та світової економіки [2].

Не має принципних відмінностей від розглянутих вище поглядів науковців визначення, запропоноване в роботі, авторами якої є С. Арбузов та, Ю. Колобов. Автори також розглядають фінансовий ринок як сукупність відносин суто економічного характеру між державою, суб'єктами корпоративного сектору та господарствами, що виникають в процесі перерозподілу фінансових активів на основі їх купівлі-продажу через систему фінансових посередників [2].

О. Онікієнко та С. Передерієва, розглядаючи сутність фінансового ринку та його роль у фінансовій системі з метою визначення подальших перспектив розвитку, стверджують, що якщо говорити про фінансовий ринок як про економічну категорію, то найточнішим є його сприйняття як економічних відносин між суб'єктами економіки, що виникають з приводу реалізації вартості (в т.ч. споживчої), втіленої у фінансових активах [7].

Як об'єкт обігу фінансові активи розглядає В.Смагін. За його твердженням фінансовий ринок являє собою підсистему економічних відносин купівлі-продажу таких активів з метою фінансового забезпечення національного виробництва [8]. Саме у цій підсистемі формується попит і пропозиція, на основі співвідношення між якими встановлюються ціни на фінансові активи.

Як сферу прояву відносин при розподілі доданої вартості та її реалізації шляхом обміну грошей на фінансові активи (грошові зобов'язання та інвестиційні цінності), який здійснюється між

їх продавцями та покупцями на основі співставлення вартості та споживчої вартості тих товарів, що обертаються на ринку, розглядає фінансовий ринок В. Ходаківська та В. Беляєв.

У визначенні В. Ходаківської увага зосереджується на процесі формування та реалізації в ході економічних відносин суб'єктів фінансового ринку попиту та пропозиції фінансових активів та фінансових послуг. Тобто саме фінансові активи або послуги виступають об'єктом відносин на фінансовому ринку [2].

Н. Рязанова так само як розглянуті вище науковці трактує фінансовий ринок як відносини, уточнюючи, що такі відносини носять грошовий характер. На її думку, такі відносини складаються на фінансовому ринку в процесі купівлі-продажу фінансових активів. Крім того, у своєму визначенні авторка робить висновок, що на відносини між суб'єктами ринку впливають попит і пропозиція на позичковий капітал, а його рух втілюється у цінних паперах [2].

Л. Красавіна розглядає фінансовий ринок як частину ринку позичкових капіталів, об'єктом купівлі-продажу на якому виступають цінні папери [2]. Водночас, авторка стверджує, що окрім операцій купівлі та продажу цінних паперів на фінансовому ринку здійснюється також їх емісія.

Схожою є позиція В. Шелудько, згідно якої економічні та правові відносини, що складаються на фінансовому ринку, пов'язані саме з обміном фінансовими активами. При цьому, автор, як і у визначенні, розглянутому вище, розширює спектр відносин на фінансовому ринку, визначаючи, що вони формуються не лише з приводу купівлі-продажу фінансових активів, але й з приводу їх випуску та обігу [2].

А. Пересада тлумачить фінансовий ринок з інвестиційної точки зору, акцентуючи увагу на самій меті суб'єктів, що функціонують на ринку [9]. Ототожнюючи фінансовий ринок з ринком інвестиційним, автор стверджує, що на його теренах діють громадяни та організації, бажаючи взяти гроші в борг, а також ті, хто має їх надлишок та прагне із зиском для себе його інвестувати.

Л. Павлова розглядає фінансовий ринок як ринок капіталів і визначає його як механізм управління потоками грошових ресурсів, платіжних засобів, що приносять прибуток і об'єднують емітентів та інвесторів [10].

Я. Комаринський та І. Яремчик характеризують фінансовий ринок як ринок позичкових капіталів, а також визначають його як систему економічних відносин, які забезпечують акумуляцію вільних грошових коштів; перетворення коштів в позичковий капітал; перерозподіл капіталу між учасниками процесу відтворення.

Схожою є трактовка Е. Долана та Д. Ліндсея, які стверджують, що на фінансовому ринку за допомогою фінансових інститутів потоки грошових коштів направляються від власників заощаджень до позичальників [12].

С. Маслова та О. Опалов наводять найбільш широкий перелік трактувань терміна «фінансовий ринок»: – ринок, на якому визначаються попит і пропозиція на різноманітні фінансові інструменти; – сукупність економічних відносин, які пов'язані з купівлею-продажем фінансових інструментів; – ринкові інститути, які є каналами «переливу», перерозподілу коштів; – механізм перерозподілу капіталу між кредиторами та позичальниками за допомогою посередників на основі попиту і пропозиції; – ринок грошей; – грошові

відносини, які виникають у процесі купівлі-продажу фінансових активів під впливом попиту і пропозиції на позиковий капітал; – сукупність соціально-економічних відносин, де проявляються попит і пропозиція на різні платіжні засоби [2].

Таким чином, більшість науковців, даючи визначення фінансовому ринку, акцентують увагу на тому, що виступає об'єктом обміну на ньому. На основі контент-аналізу проведено систематизацію поглядів науковців на те, що саме виступає об'єктом обміну (купівлі-продажу).

Таким чином, найбільша кількість науковців вважає, що об'єктами обміну на фінансовому ринку є фінансові ресурси та фінансові активи (по 32,6% науковців, які підлягали дослідженню), а також грошові кошти (28,3%), фінансові інструменти (15,2%), фінансові послуги (13,0%), позиковий капітал (10,9%).

На наш погляд, найбільш влучним є використання одного з двох найбільш вживаних в працях науковців термінів – фінансові ресурси або фінансові активи, адже всі інші терміни є більш конкретизованими їх проявами, використання яких призводить до невіправданого звуження досліджуваного об'єкту.

Водночас, слід погодитись з Д. Бондаренком, який обґрунтовує використання для позначення об'єкту обміну на фінансовому ринку саме фінансових ресурсів. Автор стверджує, що «фінансові активи є лише відображенням руху фінансових ресурсів й уособленням взаємних прав і зобов'язань продавця і покупця [2]. Концентрація ж уваги на фінансових активах призводить до їх абсолютизації, формування хибного уявлення про їх самоцінність та відповідного зростання спекуляцій. Тобто фінансові активи є формальним,

видимим об'єктом торгів на фінансовому ринку, але вони носять технічний характер уособлення собою руху фінансових ресурсів, його обслуговування та стандартизації фінансових угод».

Крім того автор наголошує на тому, що по-суті об'єктом торгів є не фінансові ресурси, а права на володіння ними чи на їх використання, отримання яких може сприйматися як фінансова послуга.

Іншим аспектом, який дозволяє відокремити фінансовий ринок від інших видів ринку, є суб'єкти, які вступають у відносини на ринку. З цієї точки зору можна виокремити загально-абстрактний підхід, коли автори розглядаючи сутність фінансового ринку говорять про існування його суб'єктів (або по замовчанню визнають їх існування), але не конкретизують, хто саме може вважатися суб'єктами фінансового ринку, а також конкретно-уточнюючий підхід, до якого ми умовно відносимо авторів, що даючи визначення фінансовому ринку перераховують тих його суб'єктів, що вважаються ними основними.

Рівень конкретизації суб'єктів фінансового ринку залежить, найчастіше, від мети поставленої дослідником.

Всі інші автори розглядають суб'єкти фінансового ринку, керуючись загально-абстрактним підходом, тобто не конкретизують їх склад.

Таким чином, зміст поняття «фінансовий ринок» найчастіше розглядається з двох точок зору, які, на наш погляд є не антагоністичними, а взаємодоповнюючими. З одного боку, фінансовий ринок розглядають як сукупність інститутів, що функціонують на ньому, з іншого боку, як систему економічних відносин з приводу перерозподілу об'єктів обміну (фінансових ресурсів/активів тощо).

Таблиця 1

Конкретизація загальних функцій ринку по відношенню до фінансового ринку

Назва функції	Узагальнений зміст функції, притаманної ринку	Конкретизований зміст функції, притаманної фінансовому ринку
Інформаційна	забезпечення учасників інформацією, необхідною для прийняття обґрунтованих рішень з приводу купівлі-продажу певних об'єктів, укладання угод між ринковими суб'єктами	забезпечення учасників інформацією, з приводу наявних суб'єктів ринку (власників фінансових ресурсів, позичальників, посередників між ними), наявності вільних фінансових ресурсів, вартості та умов їх залучення
Посередницька	виступає посередником між суб'єктами ринку, що мають в розпорядженні певні об'єкти, та суб'єктами, які мають потребу в цих об'єктах, пред'являючи на них попит	створює можливості для взаємодії між суб'єктами, що мають надлишок вільних фінансових ресурсів і формують їх пропозицію, та суб'єктами, що мають потребу в фінансових ресурсах, пред'являючи на них попит
Ціноутворююча	встановлення ціни на об'єкти обміну на ринку, що відбувається через взаємодію між попитом та пропозицією з врахуванням дії конкурентних сил	визначення вартості залучення позичальниками необхідних їм фінансових ресурсів на основі врівноваження попиту на них з їх пропозицією
Регулююча	сприяє досягненню рівноваги на ринку між попитом та пропозицією, яка встановлюється завдяки дії ринкового механізму саморегулювання, встановлення оптимальних макроекономічних пропорцій	сприяє досягненню рівноваги між попитом на фінансові ресурси та їх пропозицією, встановленню оптимальних пропорцій між нагромадженням та споживанням, заощадженням та інвестиціями
Відтворювальна	сприяє здійсненню обігу сукупного суспільного продукту та його складових, забезпечуючи безперервність процесу суспільного відтворення, формування цілісної національної економічної системи	забезпечення безперервності суспільного виробництва шляхом акумулювання фінансових ресурсів у формі заощаджень та залучення на суспільні потреби фінансових ресурсів у вигляді інвестицій та їх спрямування у галузі, що цього потребують
Стимулююча	створює стимули для всіх суб'єктів ринку до підвищення ефективності їх діяльності в частині створення об'єктів, призначених для обміну, зменшення витрат, в т.ч. трансакційних	спонукання суб'єктів фінансового ринку до впровадження заходів щодо найбільш ефективного використання фінансових ресурсів, їх найкращого спрямування з врахуванням рівня прибутковості та ризикованості, проведення ретельного аналізу перед прийняттям рішень
Санаційна	очищення через дію механізму конкурентної боротьби економічної системи від функціонуючих з незадовільним рівнем ефективності підприємств, які є нежиттєздатними	спонукає до постійного контролю суб'єктів фінансового ринку за власним фінансовим станом, розробки шляхів щодо його поліпшення, а за умови неможливості їх реалізації – припинення діяльності неефективно функціонуючих підприємств

Щоб розібратися в тому, які функції виконує фінансовий ринок, доцільно дослідити функції, притаманні будь-якому ринку взагалі. Всі ці функції притаманні будь-якому виду ринку, в тому числі й фінансовому, хоча й набувають певного специфічного забарвлення (таблиця 1).

Таким чином, фінансові ринки встановлюють контакти між інвесторами і позичальниками – безпосередньо або через фінансових посередників. Акумуляовані банківськими та позабанківськими фінансовими організаціями, заощадження перетворюються на інвестиційний капітал, який може бути вкладений в фінансові активи.

Все перелічене вище зумовлює основні функції фінансового ринку. Загалом, головною (базовою) серед перелічених є функція фінансового ринку в економіці полягає в нагромадженні заощаджень, їх перерозподілі та перетворенні на інвестиції.

Окрім загальних, притаманних будь-якому ринку, функцій фінансовий ринок виконує також інші, специфічні для нього функції. До складу специфічних функцій фінансового ринку можна віднести:

– синтезуюча (на рівні національної економіки розвиток фінансового ринку сприяє налагодженню тісних зв'язків між різними її секторами, галузями, регіонами, на міжнародному рівні – поширення секторів фінансового ринку національної економіки на світовий економічний простір);

– акумуляційну (на фінансовому ринку мобілізуються тимчасово вільні фінансові ресурси, які можна спрямувати на потреби національної економіки);

– трансформаційну (через механізм фінансового ринку надлишки фінансових ресурсів або ж

заощадження перетворюються на інвестиції, які вкладаються в національну економіку);

– перерозподільну (фінансовий ринок сприяє перерозподілу фінансових ресурсів між галузями економіки або регіонами, їх відтік з одних галузей в інші, з одних регіонів в інші);

– стабілізаційну (ефективно функціонуючий фінансовий ринок сприяє стабілізації національної економіки, дає поштовх до її зростання через нагромадження капіталу);

– активізаційну (взаємодія між суб'єктами фінансового ринку з приводу обміну фінансовими ресурсами сприяє прискоренню оборотності капіталу, а отже активізації економічних процесів в економіці);

На нашу думку до складу специфічних функцій фінансового ринку слід включити захисну, яка передбачає створення умов для мінімізації фінансових ризиків національної економіки.

Висновки. Отже, зміст поняття «фінансовий ринок» найчастіше розглядається з двох точок зору, які, на наш погляд є не антагоністичними, а взаємодоповнючими. З одного боку, фінансовий ринок розглядають як сукупність інститутів, що функціонують на ньому, з іншого боку, як систему економічних відносин з приводу перерозподілу об'єктів обміну (фінансових ресурсів/активів тощо). Проведене дослідження функцій фінансового ринку, на відміну від існуючих, передбачає виокремлення загальних функцій ринку з конкретизацією їхнього змісту по відношенню до фінансового ринку, а також виділення специфічних функцій, притаманних даному виду ринку та його сегментам, що дозволяє більш точно визначити сутність фінансового ринку, окреслити його роль та значення в національній економіці.

Список літератури:

1. Лактионова А.А. Структурно-функціональний аналіз національної фінансової системи. *Фінанси, учет, банки*. № 1 [17]. 2011. С. 4–18.
2. Смолянська О.Ю., Борисова І.С. Сутність фінансового ринку та його роль у фінансовій системі держави. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Спецвипуск. Полтава : ПДАА, 2013. С. 261–267.
3. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку : монографія. Суми : ВВП «Мрія» ТОВ, УАБС НБУ, 2008. 348 с.
4. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2000. 587 с.
5. Коваленко Ю. М. Фінансовий ринок і ринок фінансових послуг: сутність, сегменти, суб'єкти. *Фінанси України*. 2013. № 1. С. 101–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_1_10 (дата звернення: 06.02.2017).
6. Іваницька О. М. Державне регулювання фінансових ринків в Україні у посткризовий період. *Фінанси України*. 2011. № 2. С. 35–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2011_2_6 (дата звернення: 06.02.2017).
7. Онікієнко О. В., Передерієва С. О. Сутність фінансового ринку, його роль у фінансовій системі та перспективи розвитку. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Дала*. 2014. № 8. С. 127–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSUNU_2014_8_25 (дата звернення: 06.02.2017).
8. Смагін В. Л. Формування та розвиток фінансового ринку в умовах трансформаційної економіки : монографія. Київ : КНЕУ, 2008. 232 с.
9. Рязанова Н. С. Фінансовий ринок: його генезис, сутність та функції. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. Вип. 17. С. 179–185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Foa_2011_17_24 (дата звернення: 06.02.2017).
10. Бондаренко Д. Фінансовий ринок України : підходи до визначення дефініції. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 2. С. 357–364. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prpeu_2016_2_46 (дата звернення: 06.02.2017).
11. Мошенський С. З. Сутність, функції та структура сучасних фінансових ринків в контексті гармонізації національних фінансових систем країн ЄС та України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2008. Вип. 102. С. 33–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2008_102_12 (дата звернення: 06.02.2017).
12. Коваленко В. В. Фінансовий ринок України: сутнісний та функціональний аспекти. Економічний форум. 2017. № 2. С. 286–295. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2017_2_48 (дата звернення: 02.02.2018).

Баранова В. В.

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

ФИНАНСОВЫЙ РЫНОК И ЕГО ФУНКЦИИ В НАЦИОНАЛЬНОМ ХОЗЯЙСТВЕ

Резюме

В статье представлена сущность понятия «рынок», которая раскрывает его экономическую природу, исследовано само понятие рынка как базового понятия методологии исследования, а также его взаимосвязи со связанными с ним понятиями из других предметных областей. Рассмотрены сущность понятия «финансовый рынок» во взаимосвязи со связанными с ним понятиями из других предметных областей, раскрыты особенности его толкования различными учеными, уделено внимание систематизации взглядов ученых на сущность понятия «финансовый рынок» и выделены основные аспекты его рассмотрения с выделением фундаментальных и уточняющих характеристик. Проведен контент-анализ существующих определений финансового рынка в зависимости от того, что выступает объектом обмена, выделены различия трактовки понятия «финансовый рынок» в зависимости от направления исследования ученого от традиционного взгляда в экономической литературе. Обосновано использование одного из двух наиболее употребляемых в трудах ученых терминов – финансовые ресурсы или финансовые активы. Установлено, что уровень конкретизации субъектов финансового рынка зависит, чаще всего, от цели поставленной исследователем. Рассмотрены функции, присущие любому рынку. Доказано, что кроме общих, присущих любому рынку функций, финансовый рынок выполняет и другие, специфические для него функции. Сформирован состав специфических функций финансового рынка. Предложено в состав специфических функций финансового рынка включить защитную, которая предусматривает создание условий для минимизации финансовых рисков национальной экономики.

Ключевые слова: национальное хозяйство, финансовый рынок, функции, социально-экономическая система.

Baranova V. V.

V. N. Karazin Kharkiv National University

FINANCIAL MARKET AND ITS FUNCTIONS IN THE NATIONAL ECONOMY

Summary

The article clarifies the essence of the concept of "market", which reveals its economic nature, explores the concept of the financial market as a basic concept of research methodology, as well as its relationship with related concepts from other subject areas. The essence of the concept of "financial market" in relation to related concepts from other subject areas is considered; the peculiarities of its interpretation by different scientists are revealed; attention is paid to systematization of scientists' views on the essence of "financial market" and the main aspects of its consideration are singled out, clarifying its fundamental characteristics. A content analysis of existing definitions of the financial market depending on what is the object of exchange, highlights the differences in the interpretation of the concept of "financial market" depending on the direction of the scientist's research from the traditional view in the economic literature. The use of one of the two most used terms in the works of scientists – financial resources or financial assets – is justified. It is established that the level of specification of financial market participants often depends on the goal set by the researcher. The functions inherent in any market in general are considered. It is proved that in addition to the general functions inherent in any market, the financial market also performs other functions specific to it. The composition of specific functions of the financial market is formed. It is proposed that the specific functions of the financial market should include a protective function, which provides for the creation of conditions to minimize the financial risks of the national economy.

Key words: national economy, financial market, functions, socio-economic system.